

Nieudana modernizacja. Protesty w 1976 r. i rozwój opozycji

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Linia chronologiczna](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Cytat za: Zygmunt Hemmerling, Marek Nadolski, *Opozycja demokratyczna w Polsce 1976-1980. Wybór dokumentów*, Warszawa 1994, s. 112-114.
- Cytat za: *Nie było żadnego „Pomożemy!”*. Mity na temat Edwarda Gierka, Nowa Trybuna Opolska (nto.pl).

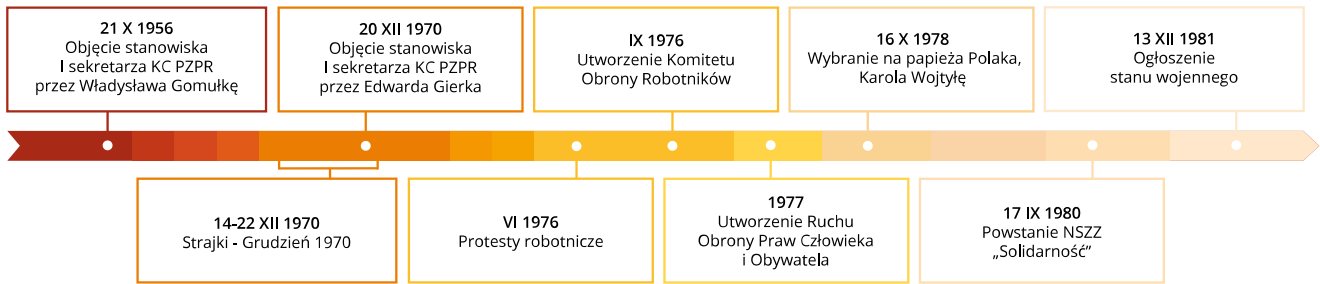
Nieudana modernizacja. Protesty w 1976 r. i rozwój opozycji

Protestujący radomscy robotnicy, 25 czerwca 1976 r.

Źródło: Jerzy Szepetowski, dostępny w internecie: <https://radom.wyborcza.pl/radom/7,48201,20049474,radomski-czerwiec-76-znamy-program-obchodow-40-rocznicy.html>.

Edward Gierek po objęciu kierownictwa partii w grudniu 1970 r. obiecał poprawę sytuacji gospodarczej Polski. Stwierdził przy tym, że jedną z przyczyn kryzysu były błędy poprzedniej ekipy rządzącej. Nie wspomniał natomiast o ofiarach śmiertelnych wśród robotników strajkujących na Wybrzeżu. Nowa ekipa na początku 1971 r. doprowadziła do wygaszenia akcji strajkowej, w dużej mierze dzięki cofnięciu decyzji o podwyżce cen żywności. Wymieniono kadrę partyjną i państwową, dając większy udział we władzach technokratom.

Nowym hasłem propagandowym za rządów Gierka stało się budowanie „drugiej Polski”, co w dużej mierze oznaczało powrót do przyspieszonej industrializacji. Miały ją umożliwić kredyty otrzymane od państw zachodnich. Gierek, zaangażowany w politykę odprężenia, był na Zachodzie postrzegany jako najbardziej otwarty przywódca z bloku wschodniego. Jednak prowadzone pod jego kierownictwem działania ekonomiczne nie przyniosły zakładanych efektów, a pogarszająca się sytuacja gospodarcza wywołała kolejne społeczne protesty i powstawanie zorganizowanej opozycji.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Opiszysz, jak Edward Gierek modernizował kraj na kredyt.
- Wyjaśnisz, dlaczego mimo szumnych haseł i rozwoju przemysłu Polacy coraz więcej towarów musieli kupować na kartki.
- Przeanalizujesz, w jaki sposób tworzyła się coraz silniejsza opozycja wobec władz komunistycznych.

Przeczytaj

Rozbudzone nadzieje

Symbolem „drugiej Polski” stała się budowa Huty Katowice. Powstały też wtedy inne duże zakłady przemysłowe, m.in. kopalnia węgla brunatnego i elektrownia w Bełchatowie oraz rafineria gdańska. Przemysł ciężki wciąż był najważniejszy, choć zwiększono także nakłady na rozwój transportu (m.in. na budowę trasy Warszawa–Katowice, tzw. gierkówki).

Początkowo sukcesy polityki gospodarczej Gierka były widoczne: produkcja przemysłowa zwiększyła się o połowę, dochód narodowy wzrastał, Polaków było stać na więcej towarów dawniej luksusowych, udało się też unowocześnić polską wieś, przede wszystkim dzięki zakupieniu dużej ilości maszyn rolniczych. Modernizacja kraju okazała się jednak powierzchowna, a centralnie zarządzane przedsiębiorstwa były nieefektywne. Polska importowała więcej, niż eksportowała, przy czym towary wytworzone z [półfabrykatów](#) kupionych na Zachodzie po normalnych cenach sprzedawała po niekorzystnym kursie. „Cud gospodarczy” skończył się wraz z pożyczonymi [dewizami](#). Pozostały niespłacone kredyty i rozbudzone oczekiwania społeczne. Pod koniec lat 70. Polaków coraz bardziej absorbowały narastające problemy z zapewnieniem sobie nawet podstawowych środków do życia.

Edward Gierek (1913–2001) – polski polityk, działacz komunistyczny, w latach 1970–1980 I sekretarz KC PZPR.

Źródło: Dutch National Archives, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Doszło do tego, że w sklepach spożywczych na półkach stał jedynie ocet. Coraz więcej towarów było na [kartki](#), to jednak nie rozwiązywało problemów z zaopatrzeniem, ponieważ do sprzedaży trafiało za mało produktów, żeby pokryć nawet limity kartkowe. Wydłużały się kolejki, ludzie ustawiali się przed sklepami już w nocy i informowali znajomych o tym, że gdzieś zostanie „rzucony” jakiś towar.

Pierwsza „gierkowska” kartka na cukier z 1976 r.
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W Polsce powojennej kartki na żywność zniesiono w 1949 r., jednak pogarszająca się sytuacja gospodarcza jeszcze kilkakrotnie zmuszała władze do czasowego reglamentowania niektórych towarów. Talony na cukier wprowadzono w drugiej połowie lat 70. XX w. W 1981 r. reglamentacją objęto kolejne produkty: mięso, masło, środki czystości, benzynę, słodycze, papierosy i alkohol. Kartki stały się stałym elementem rzeczywistości gospodarczej PRL. Były też talony na samochód, przydziały na mieszkanie i bony na zakup deficytowych towarów. W latach 80. XX w. nawet papier toaletowy należał do produktów reglamentowanych – można go było kupić po okazaniu kwitu ze skupu makulatury (1 rolka za 1 kg makulatury). Ostatnie kartki zostały wycofane w 1989 r.

Produkty niedostępne w powszechnej sprzedaży można było kupić za dewizy w sieci sklepów Pewex (Przedsiębiorstwo Eksportu Wewnętrznego), powstałej w latach 70. Sprzedawano tam zarówno eksportowe towary krajowe, jak i zagraniczne, np. dżinsy, sprzęt RTV, klocki Lego, słodycze, papierosy, alkohol czy kosmetyki. Ceny ustalano na podstawie kursu dolara. Jednym z celów utworzenia sieci sklepów dewizowych było pozyskanie od społeczeństwa i zgromadzenie przez państwo maksymalnej ilości walut zagranicznych. Doprowadziło to do absurdałnej sytuacji: obywatele mogli legalnie kupować za dewizy, których formalnie nie posiadali, ponieważ handel walutą zagraniczną był w PRL zabroniony.

Kiosk dewizowy, poprzednik sklepu Pewex.
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Protesty w 1976 r. i rozwój opozycji

W czerwcu 1976 r. ponownie ogłoszono podwyżki cen żywności, średnio o 70%. Doszło do protestów robotniczych, które najbardziej burzliwy przebieg miały w Ursusie, Płocku czy Radomiu, gdzie 25 czerwca 1976 r. protestujący podpalili budynek Komitetu

Wojewódzkiego PZPR. Władze, mimo że w innych miastach zwlekały z użyciem siły, to do Radomia sprowadziły nawet oddziały **ZOMO**. Miasto spacyfikowano z użyciem gazu łzawiącego i armatek wodnych. Wielu uczestników demonstracji aresztowano i znęcano się nad nimi – byli przeganiani przez tzw. **ścieżki zdrowia**, czyli szpalery milicjantów, którzy bili pałkami biegnących między nimi ludzi.

Protestujący przed podpalonym budynkiem Komitetu Wojewódzkiego w Radomiu, 25 czerwca 1976 r. Władze nie powtórzyły masakry z Wybrzeża 1970 r., nie strzelano do demonstrantów, ale do Radomia wysłano specjalne oddziały milicyjne ZOMO (Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej).

Zastanów się, dlaczego do Radomia wysłano ZOMO. Jakie działania groźne dla władzy podjęli demonstranci?

Źródło: Agencja FORUM, tylko do użytku edukacyjnego.

We wrześniu 1976 r. Warszawie opozycjoniści utworzyli **Komitet Obrony Robotników (KOR)**. Środowisko KOR skupiało ludzi o różnych poglądach, których celem było organizowanie pomocy prawnej i finansowej dla aresztowanych robotników i ich rodzin. Dzięki temu represjonowani, których pozbawiono pracy, mieli środki do życia. Pod koniec września przedstawiciele KOR wystosowali apel do społeczeństwa i władz państwowych, w którym przedstawiali sytuację w kraju i opisywali cele Komitetu:

((Apel do społeczeństwa i władz PRL, Warszawa, 23 września 1976 r.

Robotniczy protest przeciw wygórowanym podwyżkom, który był wyrazem postawy całego niemal społeczeństwa, pociągnął za sobą brutalne prześladowania. W Ursusie i innych miastach bito, kopano i masowo aresztowano demonstrantów. Najszerszy zasięg miało wyrzucanie z pracy, co oprócz aresztowań szczególnie uderzyło w rodziny represjonowanych.

Stosowanie represji z reguły związane było z łamaniem prawa przez organa władzy. Sądy wydawały orzeczenia bez materiału dowodowego, z pracy wyrzucano, naruszając przepisy k.p. Nie cofnięto się przed wymuszaniem przemocą zeznań. Postępowanie takie nie jest, niestety, u nas nowością. Wystarczy przypomnieć bezprawne represje, które spadły na sygnatariuszy listów protestujących przeciwko zmianom w konstytucji: niektórych wyrzucano z pracy, uczelni, bezprawnie przesłuchiowano, szantażowano. Od dawna jednak represje nie były tak brutalne i masowe jak ostatnio. Po raz pierwszy od wielu lat aresztowaniom i przesłuchiwaniami towarzyszy terror fizyczny.

Ofiary obecnych represji nie mogą liczyć na żadną pomoc i obronę ze strony instytucji do tego powołanych, np. związków zawodowych, których rola jest żałosna. Pomocy odmawiają też agendy opieki społecznej. W tej sytuacji rolę tę musi wziąć na siebie społeczeństwo, w którego interesie wystąpili prześladowani. Społeczeństwo bowiem nie ma innych metod obrony przed bezprawiem jak solidarność i wzajemna pomoc.

Dlatego niżej podpisani zobowiązują Komitet Obrony Robotników celem zainicjowania wszechstronnych form obrony i pomocy. Niezbędna jest pomoc prawna, finansowa, lekarska. Nie mniej istotna jest pełna informacja o prześladowaniach. Jesteśmy przekonani, że jedynie publiczne ujawnienie poczynań władzy może być skuteczną obroną. Dlatego m.in. prosimy wszystkich, którzy ulegli prześladowaniom lub wiedzą o nich, o przekazywanie członkom Komitetu wiadomości na ten temat.

Według informacji posiadanych przez członków Komitetu dotychczas zebrano już i użyto na cele pomocy ok. 160 tys. zł. Potrzebom tym jest w stanie zaradzić jedynie szeroka inicjatywa społeczeństwa. Gdziekolwiek w kraju są represjonowani – obowiązkiem społeczeństwa jest organizowanie się celem ich obrony.

W każdym środowisku, w każdym zakładzie powinni znaleźć się ludzie odważni inicjujący zbiorowe formy pomocy.

Zastosowane wobec robotników represje stanowią naruszenie podstawowych praw człowieka uznanych zarówno w prawie międzynarodowym, jak i obowiązujących w polskim prawodawstwie: prawo do pracy, prawo do swobodnego wyrażania własnych przekonań, prawo do udziału w zebraniach i demonstracjach. Dlatego Komitet domaga się amnestii dla skazanych i aresztowanych oraz przywrócenia wszystkim represjonowanym pracy – solidaryzując się w tych żądaniach z uchwałą Konferencji Episkopatu z dnia 9 września 1976 r.

Komitet wzywa społeczeństwo do poparcia tych żądań.

Jesteśmy jak najgłębiej przekonani, iż powołując Komitet Obrony Robotników do życia oraz działania, spełniamy obowiązek ludzki i patriotyczny, służąc dobrej sprawie Ojczyzny, Narodu, Człowieka.

Komitet Obrony Robotników – ofiar represji w związku z wydarzeniami 25 czerwca 1976 r.

Jerzy Andrzejewski, Stanisław Barańczak, Ludwik Cohn, Jacek Kuroń, Edward Lipiński, Jan Józef Lipski, Antoni Macierewicz, Piotr Naimski, Antoni Pajdak, Józef Rybicki, Aniela Steinsbergerowa, Adam Szczypiorski, ks. Jan Zieja, Wojciech Ziemiński.

Cytat za: Zygmunt Hemmerling, Marek Nadolski, *Opozycja demokratyczna w Polsce 1976-1980. Wybór dokumentów*, Warszawa 1994, s. 112-114.

Z czego wynikała potrzeba powołania komitetu? Jak zinterpretujesz jego pierwotną i późniejszą nazwę?

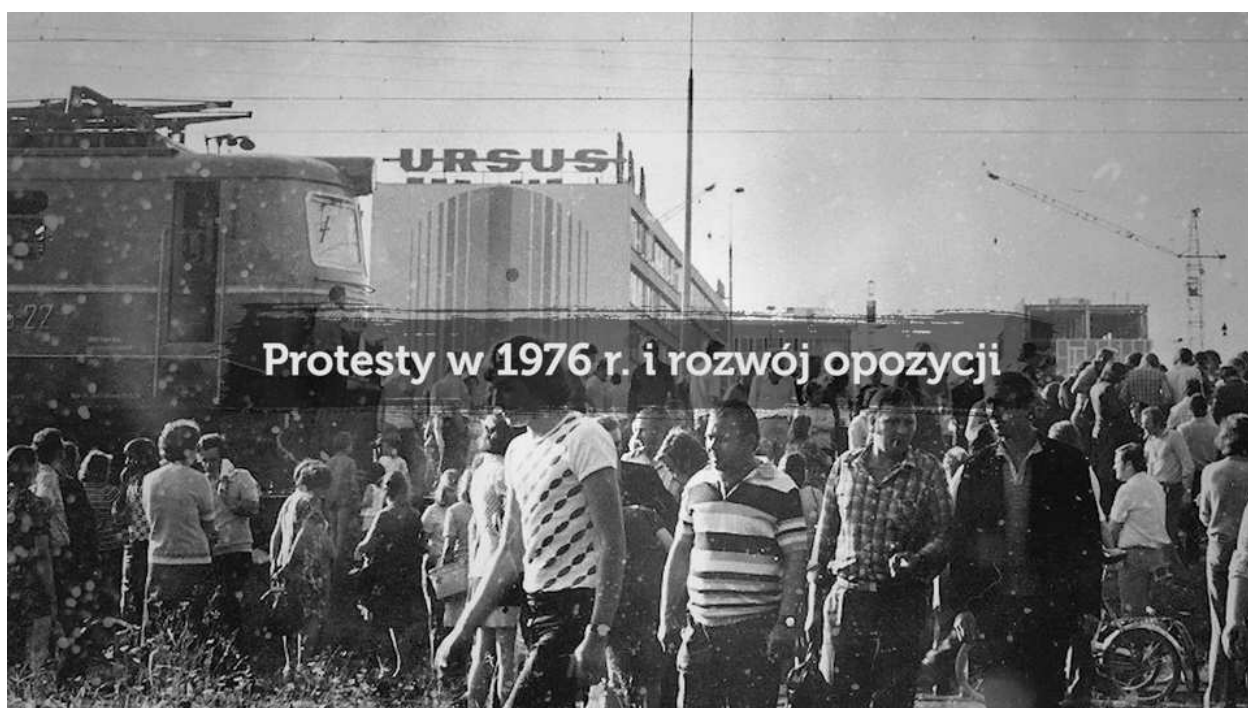
KOR wydawał też w **drugim obiegu**, czyli poza **cenzurą**, „Biuletyn Informacyjny KOR”, z którego można się było dowiedzieć m.in. o przebiegu wypadków czerwcowych.

W 1976 r. zmieniono konstytucję PRL, dodano zapisy o tym, że Polska jest państwem socjalistycznym, PZPR zaś – „przewodnią siłą polityczną społeczeństwa w budowie socjalizmu”. Pojawił się też zapis o nierozzerwalnej przyjaźni ze Związkiem Sowieckim.

Choć sytuacja gospodarcza w Polsce coraz bardziej się pogarszała, w telewizji, radiu i prasie kontynuowano **propagandę** sukcesu. Wydatki państwa przeznaczano głównie na

konsumpcję kosztem rozwoju energetyki i transportu. Płace wprawdzie rosły, ale w związku z ogólnym obniżeniem wydajności gospodarki pogarszało się zaopatrzenie sklepów. Rosły długi zagraniczne, a ich obsługa pochłaniała dochody z eksportu. Tymczasem jednak władze, by uchronić kraj przed upadkiem gospodarczym i wybuchem niezadowolenia społeczeństwa, nie mając pomysłu na poprawę sytuacji, zaciągały kolejne kredyty.

W obliczu wzrostu aktywności działaczy opozycyjnych coraz trudniej było utrzymać w tajemnicy informacje o fatalnej sytuacji gospodarczej, szykanach wobec współpracowników KOR i nadużyciach władzy. Środowiska opozycyjne pod koniec lat 70. działały coraz bardziej jawnie, co w okresie odprężenia w stosunkach międzynarodowych utrudniało ich likwidację. W 1977 r. grupa działaczy niepodległościowych (m.in. Andrzej Czuma i Leszek Moczulski) powołała **Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela (ROPCiO)**, którego celem programowym była walka o przestrzeganie przez władzę komunistyczną praw człowieka i obywatela. Pod koniec lat 70. zaczęły powstawać **wolne związki zawodowe**; w gdańskim związku działał m.in. Lech Wałęsa.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DHpUBYzkv>

Nagranie filmowe dotyczące protestów w 1976 roku i rozwoju opozycji.

Słownik

cenzura

(z łac. *censura* – sąd, krytyka) kontrola, zazwyczaj państwowa, nad przekazywaniem i upowszechnianiem informacji (obejmująca m.in. prasę, widowiska teatralne, audycje

radiowe itd.); urzędowa ocena ich pod względem np. prawnym, politycznym i moralnym;
cenżura przewencyjna – weryfikowanie treści przed ich upowszechnieniem; **cenżura represyjna** – weryfikowanie treści po ich upowszechnieniu
dewizy

(z franc. *devises* od łac. *divisa* – znak odróżniający) zagraniczne środki płatnicze (pieniądze, czek i itd.), którymi można się posługiwać w obrocie międzynarodowym
drugi obieg

w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wszelkiego rodzaju publikacje musiały uzyskać akceptację cenżury – Głównego Urzędu Kontrol i Publikacji i Widowisk. Już w latach 60. zaczęły się pojawiać druki i wydawnictwa powstałe i kolportowane poza legalną siecią, a pod koniec lat 70. ten tzw. drugi obieg wydawniczy był sprawnie działającym systemem, który w tysięcznych nakładach udostępniał Polakom dzieła autorów nieakceptowanych przez władze

kartki

bony/kupony uprawniające do nabywania towarów; w PRL nie zastępowały one pieniędzy, wprowadzały ograniczenia w kupnie pewnych produktów do ściśle określonej ilości; stosowane w gospodarkach w czasie niedoborów na rynku spowodowanych np. wojną i w okresie powojennym

Komitet Obrony Robotników (KOR)

organizacja opozycyjna działająca w latach 1976–1977, sprzeciwiała się polityce represji władz PRL wobec uczestników protestów z czerwca 1976 r.

propaganda

(z łac. *propagare* – krzewić, szerzyć) celowe działania mające doprowadzić do określonych zachowań i poglądów oraz służące do upowszechnienia informacji korzystnych dla nadawcy; w języku potocznym synonim kłamstwa i manipulacji

półfabrykat

produkt surowy wymagający dalszej obróbki; półprodukt

Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela (ROPCiO)

organizacja antykomunistyczna i niepodległościowa powołana w 1977 r.; w chwili powstania liczyła 80–120 osób, a jej celem było wymuszenie na władzy ratyfikowania Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka i Obywatela

ścieżka zdrowia

ironiczne określenie formy tortur stosowanych w PRL przez SB, ZOMO i MO, zwłaszcza wobec działaczy opozycji, polegała ona na uderzaniu pałkami milicyjnymi aresztanta biegnącego pomiędzy dwoma szeregami bijących

wolne związki zawodowe

organizacje związków zawodowych niezależnych od wpływów PZPR i władz państwowych, tworzone od 1978 r. przede wszystkim przez członków KOR i ROPCiO (definicja na podstawie *Encyklopedii PWN*)

Zmotoryzowane Odwoły Milicji Obywatelskiej (ZOMO)

oddziały Milicji Obywatelskiej powołane w drugiej połowie 1956 r. do tłumienia protestów społecznych, a także do udzielania pomocy ludności w czasie klęsk żywiołowych i ochrony imprez masowych

Słowa kluczowe

Edward Gierek, gierkówka, kartki, Polska, 1976 rok, czerwiec 1976, Polska w latach 1957–1981, komunizm w Polsce

Bibliografia

A. Jezierski, B. Petz, *Historia gospodarcza Polski Ludowej 1944–1985*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1988.

W. Morawski, *Dzieje gospodarcze Polski*, Difin, Warszawa 2010.

J. Skodlarski, *Historia gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.

R. Kaczmarek, *Historia Polski 1914–1989*, Warszawa 2010.

Linia chronologiczna

Polecenie 1

Zapoznaj się z linią chronologiczną i zamieszczonymi tekstami źródłowymi. Wyjaśnij, czym różnił się okres rządów Edwarda Gierka od wcześniejszych lat Polski Ludowej.

Twoja odpowiedź

Polecenie 2

Scharakteryzuj przyczyny i skutki wydarzeń czerwcowych 1976 r. w Polsce.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wyjaśnij, co określano mianem „ścieżek zdrowia”.

Twoja odpowiedź

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem, a następnie wykonaj polecenia.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dwm4T49ph>

Nagranie filmowe dotyczące nieudanej modernizacji, protestów w 1976 roku oraz rozwoju opozycji.

Polecenie 2

Wyjaśnij znaczenie hasła „Aby Polska rosła w siłę, a ludziom żyło się dostatniej”.

Odpowiedz na pytanie: Czy władzom pod przewodnictwem Edwarda Gierka udało się je zrealizować?

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wyjaśnij, jak doszło do rozbudowy opozycji w drugiej połowie lat 70.

Twoja odpowiedź

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przeanalizuj opinię współczesnego historyka, prof. Antoniego Dudka z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, na temat rządów Edwarda Gierka, a następnie wykonaj polecenia.

” Beznadziejne czasy Jaruzelskiego, w których prawie wszystko było na kartki, sklepy świeciły pustkami, a do tego telewizja była nędzna, bo nie pokazywano w niej amerykańskich filmów, porównywano z epoką Gierka, gdy filmy produkcji USA emitowano w ogromnej ilości, półki sklepowe były w miarę pełne, a na dodatek można było kupić zachodnie towary, nie tylko coca-colę. Ten kontrast zrodził mit Gierka jako dobrego gospodarza, utrwalony później już w III RP na początku lat 90., gdy półki sklepowe były wprawdzie pełne jak nigdy po wojnie, ale pojawiło się bezrobocie i inne problemy społeczne, których nie było w epoce Gierka. To utrwaliło jego mit, bo mało kto pamiętał o drugim pięcioleciu dekady lat 70. [...]

Cała jego polityka otwarcia na Zachód była akceptowana przez Moskwę, choć w pewnych granicach, bo towarzysze radzieccy z rosnącym niepokojem obserwowali narastające zadłużenie Polski i są ślady, że Breżniew oraz inni kremlowscy przywódcy mówili: trochę za daleko idziecie. Poza tym Gierek znacznie bardziej niż Gomułka uzależnił Polskę od ZSRR, [...] budowa szerokotorowej linii kolejowej do Huty Katowice była skazaniem jej na dostawy rudy wyłącznie ze Związku Radzieckiego, podobne przykłady można mnożyć, jak np. eksport statków do ZSRR poniżej kosztów ich wytwarzania. Rozliczano to w absurdalnej walucie – rublu transferowym, gdzie jeden dolar wart był 60 kopiejek. [...] Prawda była bolesna, bo kupowaliśmy podzespoły na Zachodzie, a za gotowe statki wyeksportowane do ZSRR dostawaliśmy ruble transferowe. Mogliśmy za tę „walutę” kupić wyłącznie radziecką ropę naftową, gaz i rudę, bo

inne towary ze Wschodu w Polsce nie cieszyły się zainteresowaniem. Postępujące uzależnienie od ZSRR w czasach Gierka jest faktem, o którym często zapominamy. [...]

W 1976 roku władza nienastarczająca z produkcją dóbr konsumpcyjnych, szczególnie mięsa po stosunkowo niskich cenach, decyduje się na drastyczną podwyżkę. Wywołało to protesty w Radomiu i Ursusie i mimo słynnych ścieżek zdrowia, które pamiętamy, ludzie wyczuli wtedy, że władza jest słaba. Premier Jaroszewicz jeszcze tego samego dnia cofnął podwyżki, a Edward Gierek zabronił używania broni palnej, bo wiedział, że próba tłumienia protestów może i byłaby skuteczna, ale politycznie by go zabiła, bo przeciwnicy by go wyeliminowali. Gierek doskonale pamiętał, że sam doszedł do władzy w wyniku użycia broni przez Gomułkę podczas wydarzeń Grudnia '70.

Cytat za: *Nie było żadnego „Pomożemy!”*. Mity na temat Edwarda Gierka, Nowa Trybuna Opolska (nto.pl).

Ćwiczenie 2

Wydarzenia z czasów gierkowskich uporządkuj chronologicznie (od najwcześniejszego do najpóźniejszego).

- brutalnie stłumiony bunt społeczny w Płocku, Ursusie i Radomiu
- wprowadzenie poprawek do konstytucji PRL podkreślających m.in. przewodnią rolę PZPR w państwie
- spotkanie Edwarda Gierka ze stoczniowcami w Gdańsku, na którym pytał „Pomożecie?”
- powstanie Wolnych Związków Zawodowych na Górnym Śląsku
- wybór Karola Wojtyły na papieża
- powstanie Komitetu Obrony Robotników

Dla nauczyciela

Autor: Martyna Wojtowicz

Przedmiot: Historia i teraźniejszość, Historia

Temat: Nieudana modernizacja. Protesty w 1976 r. i rozwój opozycji

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń:

- 1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS; opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej;
- 2) wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976;
- 4) charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej w latach 1976–1980;

Treści nauczania - wymagania szczegółowe

IV. Świat i Polska w latach 1970-1980. Uczeń:

- 10) charakteryzuje główne przejawy opozycji w Polsce w latach 70.: Kościół katolicki i narodziny opozycji demokratycznej po protestach robotniczych w 1976 roku;

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- opisuje założenia planu gospodarczego ekipy Edwarda Gierka;
- wyjaśnia, dlaczego prowadzona modernizacja zakończyła się niepowodzeniem i przyczyniła do pogłębienia kryzysu gospodarczego;
- przedstawia przyczyny protestów społecznych w 1976 r.;
- charakteryzuje rozwój opozycji w latach 70. XX w.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Wyświetlenie na tablicy tematu zajęć, ustalenie celu lekcji i kryteriów sukcesu.
2. Prowadzący zadaje uczniom pytanie o umiejscowienie tematu lekcji w czasie. Pyta:
W jakim okresie się znajdujemy? Co ważnego działo się wcześniej?

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszycie minimum pięć pytań do tekstu dotyczącego planu gospodarczego Edwarda Gierka oraz rozwoju opozycji. Uwaga: każde z pytań powinno się zaczynać od słowa „dlaczego”. Uczniowie spacerują po klasie i na umówiony dźwięk znajdują kogoś do pary, następnie zadają pytania sformułowane podczas czytania tekstu i na nie odpowiadają.
2. Praca z multimedium („Linia chronologiczna”). Nauczyciel poleca, aby uczniowie zapoznali się z tekstami źródłowymi, a następnie w czteroosobowych grupach wykonali polecenie 1: „Wyjaśnij, czym różnił się okres rządów Edwarda Gierka od wcześniejszych lat Polski Ludowej”. Po ustalonym wcześniej czasie reprezentant wybranej grupy przedstawia propozycję odpowiedzi, pozostali uczniowie się do niej

ustosunkowują. W podobny sposób uczniowie wykonują polecenie 2: opisują wydarzenia czerwcowe w 1976 r.

3. Utrwalanie wiedzy i umiejętności. Nauczyciel wyświetla ćwiczenia 1 i 2 z sekcji „Film + Sprawdź się”, które uczniowie wykonują w parach. Po każdym zakończonym zadaniu wybrana dwójka uczniowska prezentuje swoje rozwiązanie, odpowiedzi są omawiane na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście ich realizacji następuje omówienie ewentualnych problemów z wykonaniem dotychczasowych ćwiczeń i poleceń.
2. Prowadzący omawia przebieg zajęć i pracę uczniów.

Praca domowa:

1. Zapoznaj się z filmem w sekcji „Film + Sprawdź się” i wykonaj dołączone do niego polecenia.

Materiały pomocnicze:

A. Jezierski, B. Petz, *Historia gospodarcza Polski Ludowej 1944–1985*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1988.

W. Morawski, *Dzieje gospodarcze Polski*, Difin, Warszawa 2010.

J. Skodlarski, *Historia gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.

R. Kaczmarek, *Historia Polski 1914–1989*, Warszawa 2010.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie na podstawie sekcji „Linia chronologiczna” przygotowują prezentację multimedialną będącą podsumowaniem lekcji.